

Norske verk etter 22. juli

Ross Kolbys
maleri Næring

Anders Behring Breiviks bombe var laget av kunstgjødseL.
Men kunstgjødseL har en helt annen funksjon enn den 22. juli forårsaket: Å gi næring!

Tekst Mette Dybwad Torstensen

Da Sam Eyde og Kristian Birkeland i 1911 grunnla Norsk Hydro og startet utviklingen av kunstgjødseL, la de grunnlaget for en revolusjon av landbruket verden over, som siden da har reddet millioner av mennesker fra hungersnød. Norges første industrieventyr sprang ut fra et ønske om å forandre og forbedre forholdene for mennesker. De ville nære liv. Lite kunne Eyde og Birkeland ane at oppfinnelsen deres nøyaktig 100 år senere skulle brukes til det stikk motsatte. Forfatter og kunstmaler Ross Kolby tar tak i denne problematikken i sitt maleri Næring.

– Jeg har i lengre tid arbeidet med et maleri hvor jeg ønsker å ta for meg et viktig aspekt ved alle former for destruktive gjerninger; vårt eget ansvar for våre handlinger. At nettopp norsk kunstgjødseL ble brukt for å ta liv den 22. juli, setter Hydro-gründernes visjoner og ønsker i et skremmende perspektiv. For så mange oppfinnelser ment for å forbedre livene våre, kan også brukes for å forverre dem. Det hviler utelukkende på motivene til dem som benytter oppfinnelsen. I maleriet Næring har jeg portrettert en av sekkene med kunstgjødseL som ble funnet på gården til terroristen på Rena. I et klassisk, dempet landskap, omgitt av frodig gress og dunkel, norsk natur, står den der; full av Hydros oppfinnelse som skal gi liv. Som skal nære. Den er et potensial. Og det er kun brukerens motiver og ansvar for egne gjerninger som avgjør hva kunstgjødseL skal utføre. Om den skal nære liv – eller ta dem.

Om betrakteren ikke kjenner til koblingen mellom terrorbomben og kunstgjødseL, fremstår maleriet som et stillfarende landskapsmotiv fra moderne jordbruk. Kjenner man til denne fatale koblingen, blir tankene annerledes. Kolby forteller hvor vanskelig det er å velge et motiv fra en slik tragedie:

– Det er uhyre vanskelig som kunstner å ta for seg tragedien 22. juli. Men med Næring har jeg forsøkt å nærme meg hendelsene uten

NÆRING, akryl på lerret, 120 x 150 cm.

å på noen måte støte de involverte. Det er ingen koblinger til selve gjerningsmannen, ofrene, åstedene eller politikk. Kun en forsiktig påpeking av at vi mennesker alltid bærer ansvaret for våre gjerninger. At rådende politikk, religion eller verdier i et samfunn aldri fritar oss fra å vurdere egne gjerninger – og eventuelt avstå fra dem. Etter at rettsaken er over, går vi som nasjon inn i en ny fase. Jeg mener tiden nå er inne for å kunne nærme seg hendelsene kunstnerisk. ■

Jan Christensens avbrente fyrstikk

Den Berlin-bosatte kunstneren Jan Christensen ble invitert av Kulturbyrået Mesén tidlig i 2011, på vegne av Rom Eiendom AS, til å gjøre steds spesifikke arbeider til to fasadevegger og flere videomonitorer på Oslo S. Om ettermiddagen 22. juli 2011 gikk bomben av i regjeringskvartalet i Oslo, og de som befant seg på Utøya ble angrepet kort tid senere samme kveld. Jan Christensen endret sine planer.

Tekst Mette Dybwad Torstensen

– De nye skissene for Oslo S plukket opp visse aspekter ved sjokket og traumet som hendelsene forårsaket i samfunnet. Det tredelte verket ble montert to måneder senere, 22. september, og hang frem til 18. november 2011, forteller Christensen til KUNST.

Den delen av arbeidet som var montert på glassfasaden ved Flytogets inngang, viste en delvis utvisket dato på et papirark.

– Blyanten i bildet ledet ut av motivet, mens det ødelagte viskelæret lå igjen i bildet. Datoreferansen (22-7-11) er umiddelbar, og sett i forhold til det ødelagte viskelæret illustrerer verket problemstillingen rundt personlig og felles hukommelse og hva som ikke lar seg fjerne og ikke kan glemmes. Det var et bevisst grep å bruke et svært lite utsnitt, altså små håndskrevne siffer og enden av en blyant, for så å forstørre motivet til monumental skala på 718 x 1030 cm. Tanken var å illustrere den dystre koden som for alltid vil påminne om hendelsene i Norge denne datoen, utdyper kunstneren, og forteller videre om det andre bildet:

– Motivet av fyrstikken var mer tvetydig. Bildet kunne minne om en forkullet kropp, der restene av svovel også ga fyrstikkens hode delvis svakt røde flekker – som om det fremdeles fantes varme. Samtidig kan fyrstikken leses som en tidslinje, dog avbrutt. Man kan også sette kunstverket i sammenheng med den åpenlyse narkotikahandelen i området og heroinistens oppkok før injisering. På denne måten fungerte verket også politisk og som en påminnelse om de daglige tragediene mange opplever i en slik sammenheng. Selve fyrstikken som gjenstand er også like dagligdags som blyanten. ■

EN MELANKOLI av Jan Christensen på 844 x 2489 cm med Inkjet print på plastic mesh ble vist på Oslo S sin fasade i 2011. Foto: Jan Christensen.

Håkon Blekens abstraksjon av angsten

For Håkon Bleken er det ikke noe nytt å male katastrofen. I mange av hans malerier og kulltegninger kan man ane uroen i landskapet og kaoset etter en katastrofe. Spørsmålet han har stilt tidligere er om det også finnes håp etter katastrofen, om noe nyskapende kan vokse ut av kaoset.

Tekst Mette Dybwad Torstensen

Håkon Bleken er en meget samfunnsengasjert kunstner, som har festet uhyggen ved kriger og katastrofer til lerretene sine ved bruk av blant annet symboler og fotocollager.

– Dette verket kom en stund etter 22. juli – som en nødvendighet. Det er ikke Utøya konkret, og bildet har ikke noe reelt i seg, men viser følelsen av den trussel og angst som oppstod, uten at noe er gjengitt nøyaktig som det var, forteller Bleken til KUNST. ■

UTEN TITTEL. For å bearbeide voldsomme inntrykk etter 22. juli malte Håkon Bleken dette bildet av Utøya, som ble vist på hans separatutstilling i Galleri Brandstrup i mars / april i år. Foto: Brandstrup.

Magne Furuholmens Tidskapselen

I 2031 kan forskere åpne Tidskapselen som inneholder ungdom anno 2013 sine tanker om 22. juli. Magne Furuholmen skal lage den viktige skulpturen.

Tekst Mette Dybwad Torstensen

Utgangspunktet for prosjektet er filmen *Til ungdommen*, en dokumentar som vises over hele landet fra 31. august. Filmen følger fire engasjerte ungdommer som er medlemmer av hvert sitt politiske ungdomsparti. Disse ungdommene er ikke redde for å uttrykke sine meninger om samfunnet de lever i, og alle ble på hver sin måte berørt av 22. juli.

Som en videreutvikling av filmen vil elevene ved rundt 20 videregående skoler i august få utdelt hvert sitt A-4 ark, der de skal uttrykke sine tanker om 22. juli, landet vi lever i og Norges fremtid, enten skriftlig eller visuelt. Disse brevene skal lagres i metallbokser og bli til en skulptur som kunstneren Magne Furuholmen skal lage av boksene. Skulpturen vil bli plassert i foajeen på Riksarkivet. Ungdommer fra hele Norge er med på å dekorere skulpturen med ord og bokstaver som trykkes i selve metallet. Like etter 22. juli 2031 vil tidskapselen åpnes for publikum og innholdet brukes til forskning.

GALLERI TRAFØ: Skoleelever og lærere fra 17 av landets fylker var samlet i atelieret til Magne Furuholmen på Galleri Trafo, der han viste dem teknikker de må bruke for å dekorere skulpturen han lager i forbindelse med prosjektet Tidskapsel til ungdommen. Foto: Elin Reffhaug Craig.

Den skal være en gave til fremtidens ungdom, men også fungere som et tillegg til den offisielle historien.

Prosjektet er et samarbeid mellom Sant Et Usant, Riksarkivet, Elevorganisasjonen og Magne Furuholmen. Fritt Ord støtter prosjektet, og Kunnskapsdepartementet stiller seg bak prosjektet og oppfordrer til deltakelse. ■

Mia Gjerdrum Helgesens menneskegrupper

Mia Gjerdrum Helgesens kunst handler om de nære tingene i livet. I løpet av det siste året har 22. juli også festet seg til hennes lærreter:

Tekst Mette Dybwad Torstensen

– Jeg har gjennom det siste halve året jobbet med noen verk direkte relatert til 22. juli som ble laget nesten et år etter. De er et resultat av bearbeidelse av de tanker og følelser som går til de etterlatte, og av det makabre i handlingen, forteller Mia til KUNST.

– *Når kan kunstnere lage kunst etter 22. juli?*

– Kunst er et uttrykk for en tanke / følelse / visjon, så kunst kan like gjerne komme spontant og omgående som lenge i ettertid.

– *Men kommer kunsten til kort – har den en funksjon?*

– Det er behov for bearbeidelse i alle former etter en katastrofe. Bøker, kunst, musikk, praktiske tiltak ... Et kunstnerisk uttrykk kan på lik linje med andre reaksjoner være resultat av en bearbeidelse eller reaksjon som kan gi noe videre til mottakeren. Det unike med kunsten er at den kan få leve videre i den formen den er skapt der og da, mottakeren kan gjennom tid oppleve den forskjellig. På den måten er kunsten viktig både nær og i ettertid av en katastrofe. Et visuelt uttrykk kan bidra til å fremme følelser, minner og reaksjoner som er viktige både for individet og samfunnet, i samtid og ettertid. ■

TO HOLD, 120 x 120 cm, akryl på linlerret fra 2012.

Smykkereaksjonen

Tonje Bråthen har bakgrunn som gullsmed med spesialisering i filigransteknikk, der det gode håndverket alltid er i fokus.

Foto: Tonje Bråthen

– Som kunstner liker jeg å kommentere samtiden gjennom mine verk. Nå for tiden jobber jeg med 22. juli som tema. Frykten, terroren, redselen, rosetoget, fraværet av hat, kjærligheten i gatene. Det finnes også tallmagi rundt denne datoen og denne hendelsen, som jeg viser i mine verk: 11 for 2011 og 7 for måneden juli: $11 \times 7 = 77$ ofre. $11 \times 2 = 22$ for den tjuende. $11 \times 3 = 33$ for antall drepte barn. $11 \times 4 = 44$ for antall drepte voksne. Til sammen 77 ofre, stilt opp som roser, slik vi vil se dem, men også som soldater på rekke og rad, slik terroristen valgte å se dem. 77 ofre i terroristens sorte spindeljev. Smykkene er laget i respekt og til minne om ofrene for hendelsen 22. juli 2011. Aldri mer.

I et sørgebånd til å ha høyt oppe på armen har hun også videreført tallene:

– Sørgebåndet er dekorert med 7 roser i 11 rekker – for den syvende måneden i det ellevte året. 22 av rosene er hvite, for den tjuende dagen. 33 av rosene er knopper, for de trettitre barna som ble drept. 44 av rosene er utsprungne, for de førtifire voksne som ble drept denne dagen. Av de 22 hvite er det 8 utsprungne roser – for de åtte som døde i regjeringkvartalet. ■

Smykkene stilles ut ved Østfold Kunstnersenters sommerutstilling frem til 26. august

Morten Viskums klovne-reaksjon

Morten Viskum har tolket 22. juli-hendelsen gjennom å lage en gipsavstøpning som viser en mellomting mellom ham selv, Anders Behring Breivik og en klovner.

Tekst Mette Dybwad Torstensen

Hvert år drar nemlig Viskum til Paris på bursdagen sin, 2. februar, og lager en avstøpning av seg selv. Tidligere har han laget Gaddafi og Jesus, og han har vært muslim, prest, finansmann, uødelig, vitenskapsmann, bodybuilder og transvestitt.

Viskum forteller om verket som ble laget 2. februar 2012:

– Å lage et kunstverk av den forferdelige hendelsen 22. juli visste jeg ikke helt hvordan jeg skulle løse. Men å portrettere meg selv som klovner har jeg tenkt på i mange år. Jeg har veldig ofte laget aktuelle kunstinstallasjoner og prosjekter. Jeg valgte å gi klovnen trekk fra Breivik, som hårfestet og skjegget. Avstøpningen er egentlig ganske ekkel. Det er ikke helt meg, ikke helt ham, mens det også er en klovner. Jeg har tenkt at det er for tidlig, men siden jeg fremstiller ham som jeg gjør, håper jeg folk skjønner at dette ikke er til hans fordel. Det er gjort i respekt for pårørende og etterlatte.

Viskum har tidligere sagt i intervjuer at han ikke står i atelieret og tenker at han skal lage provoserende kunst. Det var heller ikke tanken denne gangen:

– Han er en ekkel klovner og posør som ingenting biter på. Han vrir og vender på ting, slik at de fremstår som støtte til hans sak. Jeg

THE CLOWN av Morten Viskum. Kunstneren prøver å ligne på Breivik på håret, med skjegget og med den røde Lacoste-genseren. Foto: Morten Viskum.

håper at han ikke klarer å vri på dette. Jeg håper han ser det, og jeg håper at han ikke liker det.

Figuren kan ses i Viskums galleri på Arena Vestfossen. ■

Vigdis Fjellheims Kulltegninger

Motivene for serien med Vigdis Fjellheims kulltegninger som blir vist på Tegnebiennalen i juli, er hentet fra tida etter 22. juli i fjor.

Tekst Mette Dybwad Torstensen

– De viser til opplevelsen av byen i etterkant og sporene, de synlige og de usynlige, som forandret den; de gule sponplatene som erstatter knuste vinduer rundt om i byen, detaljer fra blomsteransamlingene rett før de ble kompostert, innsamlingen av minner utenfor Domkirken og utsnitt fra Riksarkivarens nasjonale minnearkiv der hyllemeter på hyllemeter ble fylt med bamser, flagg, tegninger og ord, forteller Vigdis til KUNST.

– *Hvor lang tid må man vente før man kan lage kunst som bunner i en slik katastrofe som 22. juli?*

– Strømmen av bilder fra katastrofer er massiv fra første øyeblikk, men på samme tid kan evnen til å være selektiv og kritisk til hvordan man mottar dem være svekket av situasjonen. Jeg ser ingen grunn til at billedkunstneren skal unnlate å fortolke sin opplevelse av tragedien og kanskje introdusere alternative billedfremstillinger og vinklinger til journalistens mer sensasjonspregede blikk eller historikerens lange perspektiver, også rett etter hendelsen.

– *Hva var din reaksjon som kunstner på 22. juli – hvor var du? Hva oppstod i ditt kunstnerskap?*

– Jeg gikk av bussen i Brugata et par minutter etter det smalt, og uten å vite hva som var hendt, ble jeg umiddelbart slått av den uhyggelige stemningen av forvirring og redsel som hersket i gatene. Det jeg ønsket, var å komme meg raskest mulig ut av den byen som vanligvis oppleves som trygg. Jeg arbeidet allerede med tegninger med utgangspunkt i avisutklipp fra ulike katastrofer og voldshendelser også før 22. juli. Bomben gikk av noen kvartaler unna atelieret mitt, og da jeg låste meg inn to dager senere, var tegningene dekket av støv fra taket etter rystelsene. Vanligvis samler jeg inn fotografisk materiale til prosjektene mine der jeg til enhver tid befinner meg, så det virket naturlig å utforske den ubehagelige og uvirkelige følelsen av å gå rundt i nabolaget, i de samme gatene og i de samme mønstrene, og merke at byen ikke lenger opplevdes som før. Jeg observerte for øvrig raskt at motivene jeg valgte ut etter tragedien i Oslo, var mer preget av stillheten og hendelsene i etterkant enn av de faktiske voldsomme begivenhetene som i de tidligere arbeidene.

– *Kan kunsten ha en funksjon eller en betydning etter en katastrofe som 22. juli?*

– Generelt synes jeg ikke det er kunstens oppgave å være oppdragende eller å gi en politisk korrekt fasit, men heller kunne tilby en annen inngang til kjent materiale. Men kanskje kan betrakterens bevissthet og verdsetting av utvalg og langsomhet rundt sin konsumering av bilder økes.

– *Er katastrofen rett og slett for stor – blir ikke kunsten da nærmest banal?*

– Jeg synes alle innvendinger mot hva man kan og ikke kan, bør eller ikke bør lage kunst om, er meningsløse. Ikke noe tema er for stort eller for lite. Man skal lage den kunsten man skal lage, på tross av at det finnes en fare for at kunsten oppleves banal. Det er helt åpenbart en vanskelig balansegang og et vanskelig tema – og dermed kanskje også desto større grunn til å velge det. ■

YOUNGSTORGET, kull på papir, 118 x 85 cm, 2011.

SOGNSVEIEN 221, kull på papir, 21 x 27,9 cm, 2011.

AKERSGATA 42, kull på papir, 140 x 85 cm, 2011.